

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۰۲/۱۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

نقش و تاثیر خانواده در تربیت کودک از تولد تا ۲سالگی

مژگان برزوا^۱

۱- کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش

mojganborzu1@gmail.com

چکیده

این پژوهش با هدف نقش و تاثیر خانواده در تربیت کودک از تولد تا دو سالگی از دیدگاه اسلام و ارایه ی روش های مفید و موثر خانواده در تربیت کودک انجام شده است در این بررسی از روش توصیفی - تحلیلی استفاده شده است و شیوه تحلیل داده ها به صورت کیفی است. ابتدا در زمینه ی اهمیت تربیت انسان بررسی هایی به عمل آمده و درمورد کودک از نظر اسلام شناخت حاصل شده است سپس نقش و تاثیر خانواده در تربیت کودک در مراحل مختلف از تولد تا دوسالگی از نظر اسلام بیان شده است و در مرحله ی آخر روش های تربیتی خانواده در این دوره ارایه گردیده است.

کلمات کلیدی: تربیت، خانواده، کودک

تربیت: تربیت به معنای افزودن رشد دادن و ایجاد دگر گونی مطلوب و از نظر اسلام عهده دار امر اداره و هدایت جریان ارتقایی رشد بشر است که حاصل آن پرورش عبد صالح است.

خانواده: خاندان، دودمان، خیل، تبار، رده

کودک: کوچک، صغیر، طفل و بچه خواه پسر باشد یا دختر

۱-۱ مقدمه: هنگامی که کودک متولد می شود وظایفی بر عهده ی پدر و مادر قرار می گیرد که باید آن ها را انجام دهد و کودک در این ایام توانایی کاری را ندارد و در حقیقت باید از او پرستاری کنند و به همین دلیل این ایام را دوران پرستاری نامیده اند.

۱-۱-۱ خواندن نماز و اقامه:

یکی از مستحباتی که پیامبر و معصومین (ع) به آن سفارش اکید فرموده اند این است که پدر و مادر پس از تولد نوزادشان در گوش راست او اذان و در گوش چپش اقامه بگویند که این عمل آثار روحی بسیار مفیدی در وجود نوزاد خواهد داشت.

ابو رافع می گوید: ((ان النبی فی اذن الحسن و الحسین حین ولد الو و امر به))

پیامبر در گوش حسنین اذان گفت و به چنین کاری سفارش نمود (حسام الدین هندی ۱۳۷۲، ص ۵۹۹)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۱-۱-۱ نام نیکو

نام نقش نیکویی را در روانشناسی اجتماعی و در اقتصادی و شخصیتی ایفا می کند.

نام دو اثر عمده بیرونی و درونی می تواند داشته باشد.

اثر بیرونی آن چگونگی انعکاس در افکار عمومی و جهت درونی آن موجب اعتماد شخصی یا افراد مجموعه آنان به تلاش در آن مجموعه است. (مجلسی، ۱۳۶۱، ج ۴ و ۱۹۲)

۱-۱-۱-۳ تراشیدن موی سر

یکی دیگر از سنت هایی که در بدو تولد باید مورد توجه قرار گیرد تراشیدن موی سر نوزاد است و مستحب است که این عمل در روز هفتم تولد صورت بگیرد و در صورتی که از هفت روز بگذرد نیاز به چنین کاری نیست (حر عاملی ۱۳۶۷، ج ۱۵، ۱۶۹)

۱-۱-۱-۴ غسل

از جمله کارهایی که در بدو تولد سنت موکد است غسل دادن طفل است که بعضی آن را واجب می دانند.

امام صادق ع فرمود: غسل نوزاد لازم است .

۱-۱-۱-۱-۵ عقیقه

یکی از مستحبات که اسلام به آن سفارش نموده عقیقه است حتی بعضی از علمای بزرگ ، مانند سید رضی ، ابن جنید و شیخ طوسی عقیه را واجب دانسته اند.

عقیقه ، گوسفند یا گاو یا شتری است که در روز های اول تولد نوزاد و ترجیحاً روز هفتم برای نوزاد قربانی می شود و به صورت خام یا پخته میان مومنان تقسیم می گردد مسمره ه از پیامبر روایت می کند : در کل هر کودکی با عقیقه بیمه می شود (عینه به عقیقه) (هندی جلد شانزده ص ۴۳۱ ابن علقیم جلد یک ص ۲۱۶ و ۴۳۳)

۱-۱-۱-۱-۶ ختنه کردن

ختنه کردن پسری از واجبات در اسلام است و به وسیله ی ختنه کردن از تولید چرک و کثافت و پیدایش میکروب های زیر پوست جلوگیری می شود عمل ختنه کردن را می توان تا زمان بلوغ به تاخیر انداخت اما بهتر است در روز های اول تولد باشد مخصوصاً روز هفتم و معصومین در این امر سفارش اکید داشته اند حضرت علی (ع) از پیامبر نقل می کند ((فرزندان خود را در روز هفتم تولد ختنه کنید ، زیرا این عمل برای نوزاد پاکیزه تر و در تسریع رشد و نمو جسمانی او موثر تر و مایه طراوت بیشتر روح است .

۱-۱-۱-۱-۷ شیر مادر و مدت شیر خوارگی

شیر مادر بهترین و کامل ترین و مناسب ترین غذای کودک است ، بازداشتن غیر موجه نوزاد از خوردن شیر مادر سستی بزرگ در حق نوزاد است.

در قرآن کریم درباره ی مدت شیر خوارگی کودک می فرماید : ((ومادران باید فرزندان خود را دو سال تمام شیر دهند) این حکم) برای کسی است که بخواهد دوران شیر خوارگی را تکمیل کند.)) (بقره / ۲۳۳)

۱-۱-۱-۱-۸ اهمیت شیر مادر در رشد شخصیت (محبت)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

تغذیه باشیر مادر علاوه بر تامین نیاز جسمانی نوزاد، موجب اقناع روانی و سلامت روانی او می گردد زیرا تماس با بدن مادر در حالی که کودک در آغوش گرم او جای گرفته و صدای موزون تپش قلب مادر را می شنود به او آرامش خاصی می بخشد که موجب احساس امنیت و محبت و وابستگی می گردد.

۱-۱-۱-۹ شرایط دایه

در اسلام حتی شرایطی در انتخاب دایه مطرح شده و این نشان دهنده ی تاثیر تغذیه و شیر در شکل گیری شخصیت کودک است و آن شرایط عبارتند از : دایه مسلمان باشد ، شراب خوار نباشد ، گوشت خوک و حرام نخورد ، دایه احمق و دیوانه نباشد بیماری واگیر دار نداشته باشد ، دایه خوش اخلاق و پاکیزه و تمیز و تندرست و با حوصله باشد ، زیرا این خصایص را اسلام مسئله انتقال صفات دایه به طفل ذکر کرده است .

۱-۱-۱-۱۰ اهمیت شیر مادر در روایات

اسلام قائل است که از طریق شیر بسیاری از خصایص مادر یا دایه به کودک منتقل می شود و در این زمینه در روایات اسلامی به این امر سفارش شده است .

حضرت علی (ع) به نقل از پیامبر(ص) می فرماید : مبادا برای شیر دادن به فرزندان خود از زن احمق استفاده کنید زیرا شیر پایه و اساس رشد و تربیت فرزند است.(نوری، ۱۳۳۱، ج ۱۵، ۱۶۲) پیامبر می فرماید : نسبت به فرزندان از شیر زن زناکار و دیوانه بهره یزید زیرا شیر سرایت دهنده صفات است . (کلینی، ۱۳۷۴، ج ۲، ۹۳)

۱-۱-۱-۱۱ رابطه والدین با فرزندان

والدین ، بخصوص مادران باید به ارتباط خود با نوزادان شان در زمینه ی عاطفی توجه بیشتری مبذول دارند زیرا این از تغذیه او مهم تر است و بدانند خدشه دار کردن عواطف کودک گناهی بزرگ و جبران ناپذیر است.

۱-۱-۱-۱۲ ترحم و محبت به کودک

یکی از نیازمندی های ضروری و روحی بشر محبت متقابل است . تامین این حاجت روانی مانند تامین سایر نیازمندی روحی تاثیر بسزایی در ساختمان شخصیت به خصوص در مراحل اولیه زندگی دارد. پیامبر می فرماید : کودکان خود را دوست بدارید (تفصیل وسایل الشیعه ؛ ج ۳ ، ص ۱۳۵ ، فیض کاشانی ۱۳۸۳ ، ج ۲ ، ص ۲۳۷)

روش هایی که خانواده می توانند برای تربیت همه جانبه کودک به کار برند و برای موفقیت در هر کاری ، اطلاع و آگاهی به گونه ای که بتواند سریع و آسان مارا در رسیدن به هدف یاری دهد لازم است .

۱-۲ پویایی روش های تربیتی اسلام

موضوع تعلیم و تربیت اسلام ، انسان با تمام ابعاد جسمانی و روحانی اش می باشد و از آنجا که ابعاد در حال تغییر و تحول اند و افراد متفاوت ، لازم است برای همه ی افراد در خصوص برخورد های تربیتی نسخه ای واحد پیچیده نشود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۱-۱-۲-۲ روش القا و تلقین به نفس

یکی از روش های تغییر ظاهر ، روش تلقین و القا به نفس است که خود شامل تلقین قولی و فعلی و قولی فعلی است . مراد از تلقین قولی آن است که به کودک بیاموزیم که سخنانی را به زبان جاری می کند و از این طریق در معرض حالات مطلوب درونی قرار گیرد .

براین اساس هر گاه خواستار رفتار مطلوبی در کودک بودیم باید به او بیاموزیم سخنانی به تناسب آن رفتار به زبان بیاورد. تلقین فعلی آن است که کودک در معرض انجام عمل قرار دهیم تا از این طریق حالات درونی مطلوب در او به وجود آید.

۱-۲-۱-۲ روش تربیت زمینه سازی ، تغییر موقعیت و الگویی

اثر الگوها در شکل گیری رفتار منش کودکان و تثبیت شخصیت اخلاقی و اجتماعی آنان فوق العاده چشم گیر است . در این روش یادگیری به طور غیر مستقیم و از طریق مشاهده انجام می گیرد.

که از موثر ترین انواع یادگیری ها محسوب می شود که این تاثیر یک امر طبیعی است که از غریزه تقلید می کند کودکی که مورد تکریم و احترام خانواده قرار گرفته احساس آرامش می کند و به نفس خویش اعتماد پیدا می کند از استعداد های نهفته اش استفاده می کند و به دیگران احترام می گذارد. (امینی ۱۳۷۳ ، ص ۱۷۸)

نتیجه گیری

هنگامی که کودک متولد می شود وظایفی برعهده پدر و مادر قرار می گیرد که باید آن ها را انجام بدهند که عبارتند از : خواندن نماز و اقامه که این کلمات فطرت پاک طفل را در برابر شیاطین مصونیت می بخشد و اثر تربیتی مطلوبی به همراه دارد . اولین حقوقی که فرزند بر پدر و مادر دارد نامی سزاوار و شایسته است که بر او نهند ، تراشیدن موی سر از سنت هایی که در بدو تولد کودک باید مورد توجه قرارگیرد . سنت غسل دادن طفل و یکی از مستحباتی که اسلام به آن سفارش نموده عقیقه است.

ختنه کردن پسران یکی از واجبات در اسلام است شیرمادر بهترین و کامل ترین غذای کودک است که به مدت دو سال به کودک داده می شود که علاوه بر تامین نیاز های جسمانی نوزاد موجب سلامت روانی او میگردد .

منابع

- ابن القیم ، ابن ابی الدنيا ، کتاب العیان ، ج ۱ ، انتشارات سعودی
امینی ، ابراهیم ، اسلام و تعلیم و تربیت ، ۱۳۷۶ ، ج ۱ ، چاپ چهاردهم ، تهران ، انجمن اولیا و مربیان
جعفری ، محمد تقی ، آفرینش انسان ، ۱۳۲۴ ، اول حوزه علمیه قم ، دفتر تبلیغات اسلامی
خلیلیان ، سید خلیل ، با دنیای کودک آشنا شویم ، ۱۳۶۷ ، تهران ، چاپ چهارم ، نشر آفاق
دلشاد تهرانی ، مصطفی ، سیری در تربیت اسلامی ، ۱۳۷۶ ، تهران ، موسسه نشر ذکر
دهخدا ، علی اکبر ، لغت نامه دهخدا ، ۱۳۷۷ ، ج ۵ ، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران
رشید پور ، مجید ، تربیت کودک از دیدگاه اسلام ، ۱۳۷۱ ، تهران ، انتشارات کعبه
فیض کاشانی ، محجه البیضا فی تهذیب الاحیا ، ۱۳۸۳ ، ج ۲ ، قم ، دوم ، انتشارات اسلامی
قاضی ، امرالله ، اهمیت خانواده از دیدگاه اسلام ، ۱۳۷۰

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

قرآن

کلینی ، محمد بن یعقوب ، ابن اسحاق ، اصول کافی ، ۱۳۳۰ ، ج ۲ و ۴ و ۶ ، سید جواد مصطفوی
مجلسی ، محمد باقر ، بحار انوار ، ۱۳۶۰ ، ج ۱ و ۴

نهج البلاغه

هندی ، علاالدین ، علی النقی حسام الدین ، کنز العمال ، ۱۳۷۲ ، ج ۳ و ۱۶ ، بیروت ، مؤسسه الرساله